

ומתרצינן: שאני התם, שאינו צורך מצוה, שהרי אפשר דיתבי ונטיר, ימתין מלתרום עד שיכבו הגחלים.

תו מקשינן: תא שמע ראייה מהא דתניא:

המתנדב יין, כדברי רבי עקיבא, האומר מתנדבים יין, נותנו לספלים.

המתנדב שמן, כדברי רבי טרפון, האומר מתנדבין שמן, נותנו לאישים.

הרי מבואר שיין הבא בפני עצמו מנסכו בספלים, ודלא כשמואל?

ועוד תניא: יין נסך — לספלים.

או אינו לספלים, אלא לאישים?

אמרת, אי אפשר לזלף לאישים, שהרי אסור בלאו ד"לא יכבה". וקשה לשמואל?

ומתרצינן: לא קשיא: הא שנאמר בברייתא שאסור לזלף היין על האש, זה לדברי רבי

יהודה, הסובר ש"דבר שאין מתכוין" אסור. ולפיו בהכרח, יין הבא בפני עצמו מנסכו לספלים ולא על גבי אישים נוקרא דשמואל "אשה ריח ניחוח לה", ביאורו, שיהא נחת רוח לה' כאישים].

הא, מה שאמר שמואל שמזלפו על האש, זה לדברי רבי שמעון, הסובר "דבר שאין מתכוין" מותר. ולכך מותר לזלפו על האש, שהרי אינו מתכוין לכבותה. ולא הוי "פסיק רישא", כיון שאפשר לזלף בטיפות דקות [שאינן מכבות את האש]⁽³⁴⁾.

ומקשינן: למימרא, דשמואל כרבי שמעון סבירא ליה, שדבר שאין מתכוין מותר?

והאמר שמואל: מכבין גחלת של מתכת לזהטת ברשות הרבים, בשביל שלא יזוקן בה רבים. כי לפי שכיבויה של גחלת מתכת אינו אסור מדאורייתא אלא מדרבנן, לא גזרו רבנן במקום היזק הרבים. אבל לא מכבין צב-א גחלת של עץ, שכיבויה אסור מדאורייתא.

ואי סלקא דעתך כי שמואל כרבי שמעון

הרי עתה אין אש במזבח, והרי הוא עובר בלאו, ולמה מבואר בברייתא שרק כשכיבה האש הוא עובר בלאו.

ותירץ הגר"ז, שבגמרא מדובר באופן שהוא מוריד הגחלת כאשר עדיין נשאר עוד גחלים במזבח, וכיון שנשארו עוד גחלים במזבח אינו עובר במה שהוא מוריד שהרי הוא כבוי במקצת. וכמבואר בסוגייתנו. ולאחר שהוריד כבו שאר הגחלים, ולכן, אם הוא יכבה עתה את הגחלת שבידו נחשב הדבר כבוי בכולה, ולכן הוא חייב.

34. הגמרא אומרת שלרבי שמעון מותר לזלפו על גבי האישים כיון שהוא דבר שאינו מתכון.

והקשה רש"י, הרי מודה רבי שמעון ב"פסיק רישא" שלא מועיל מה שאינו מתכון, וכאן הרי זה "פסיק רישא" שיכבה את הגחלים.

ורש"י תירץ, כיון שהוא יכול לזלף בטיפין דקות, ואז הוא לא יגרום כבוי, לכן אף כשהוא שופך טיפין גדולות, ומכבה, לא נחשב הדבר כפסיק רישא.

ודברי רש"י הם חידוש, שאף כשהוא פסיק רישא ממש, כיון שיכול לעשות באופן שלא יהיה פסיק רישא, לא נחשב הדבר לפסיק רישיה.

והרמב"ם בפרוש המשניות, גם הוא הקשה איך מותר לזלפו על גבי האישים הרי זה פסיק רישא, ותירץ, וזה לשונו: דע, שאינו מתכבה

ש"דבר שאינו מתכוין" ו"מלאכה שאינה צריכה לגופה" תלויים אחד בשני].

ומתרגינן: **"ב"דבר שאין מתכוין" אמנם סבר לה שמואל כרבי שמעון, שמותר. אבל ב"מלאכה שאינה צריכה לגופה" סבר לה שמואל כרבי יהודה, שאסור מן התורה. לפי שאין שני דינים אלו תלויים זה בזה, הלכך לא יכבה גחלת של עץ, כיון שאסור לכבותה מן התורה** (35).

כבוי דמצוה. וביותר קשה, שהרי הגמרא דחתה תרוץ זה דכבוי דמצוה.

ובקרן אורה ביאר דברי התוספות, שסברו התוספות שאין כונת הגמרא בתרוצה "הא רבי יהודה והא רבי שמעון" לחזור מעיקר התרוץ דכבוי דמצוה, אלא אף עתה נשאר התרוץ הזה, שכבוי דמצוה שרי. רק אמרה הגמרא שכל מה שכבוי דמצוה מותר, זה רק באינו מתכוין, וכל שהוא אינו מתכוין הרי זה מותר, אולם גם ההיתר של אינו מתכוין הוא היתר בכבוי דמצוה, ולכך אף שהוא פסיק רישא, כיון שאינו מתכוין הרי הוא בכלל ההיתר דכבוי דמצוה באינו מתכוין.

35. הרמב"ם פסק דיין הרי הוא לספלים, והקשה הכס"מ כיון דפסק הרמב"ם כמו רבי שמעון דדבר שאין מתכוין מותר, אם כן הרי מבואר בסוגייתנו דאם דבר שאין מתכוין מותר הרי היין לאישים.

והר"י קורקוס תירץ דברי הרמב"ם דסבר הרמב"ם דכל מה שהעמידה הגמרא הדין דדבר שאין מתכוין מותר זה רק לפני שידענו דמודה רבי שמעון בפסיק רישיה, אולם לאחר שמבואר בכמה סוגיות דמודה רבי שמעון בפסיק רישיה, אם כן אי אפשר להעמיד הברייתא כרבי שמעון שהרי כאן הוא פסיק רישיה ולכך אף לרבי

סבירא ליה, הרי אפילו גחלת של עץ נמי יהא מותר לכבות? שהרי רבי שמעון סבירא ליה ש"מלאכה שאינה צריכה לגופה" אינה אסורה מהתורה, ולפיו לא יתכן שיהא כיבוי אסור מן התורה אלא במלאכת כיבוי שהיא "צריכה לגופה", ומלאכה שכזאת תיתכן רק במכבה את האש הבוערת בעצים בכונה לעשות מהם פחמים, על ידי כיבוי האש. אבל המכבה בכונה שלא ינזקו הרבים הרי היא מלאכה ש"אינה צריכה לגופה", ואין בה איסור אלא מדרבנן [וסברה עתה הגמרא

בהכרח, לפי שמעט מן היין או המים והדומה להן מן הדברים הנגרים, כשזורקים אותן על האש הגדולה אין מכבין אותה, רק כח האש מלהט אותן, ונוצחן.

דהיינו, שבאמת אין זה מוכרח שעל ידי הזריקה של היין תכבה האש. והוסיף עוד הרמב"ם: ועוד, שאפשר שיזרק על קרקע המזוכת, או על קצות העצים שאינם נשרפים. דהיינו, יתכן שיהיה הזילוף במקום שאין כלל אש.

והתוספות בכתובות [ו א] הביאו דעת הערוך שמודה רבי שמעון בפסיק רישא רק במקום שנוח לו במה שיהיה כתוצאה מהפסיק רישא, אולם פסיק רישא דלא ניחא ליה, מותר. ואחת מהוכחות הערוך הוא מכאן, שלפי רבי שמעון מותר כאן לזלף על אף שהוא פסיק רישא שיכבה, ומוכח כי היות שלא ניחא לו בכיבוי, הרי זה מותר לרבי שמעון.

והתוספות שם דחו ראית הערוך, כי כאן מה שמותר אף שהוא פסיק רישא הוא משום שהוא כבוי מחמת מצוה של זילוף היין, ולכן זה מותר לרבי שמעון אפילו בפסיק רישא.

אולם דברי התוספות צריכים באור, שאם ההיתר כאן הוא מטעם כבוי משום מצוה, יהיה מותר אף לרבי יהודה, שהרי זה היתר חדש של

תניא נמי הכי: הדרגה והשמנה והמנחות והנסכים שנממאו עושה להן מערכה בפני עצמן ושורפן.

אמר ליה שמואל לרב הנה בנתתה: אייתי לי בי עשרה אנשים ואימא לך קמיהו: נסכים שנממאו, עושה להן מערכה בפני עצמן ושורפן.

אמר רב הונא: נסכים⁽³⁶⁾ שנממאו, עושה להן מערכה בפני עצמן על הרצפה בעזרה, ושורפן, משום שנאמר, "וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש, לא תאכל, באש תשרף", ודרשינן מכאן לכל הקדשים שהם ב"לא תאכל", שדינם "בקדש באש תשרף", דהיינו שתהא שריפתם בעזרה.⁽³⁷⁾

הדרן עלך כל התדיר

להן מערכה בפני עצמן ושורפן במזבח, ודייק הלהם משנה שסבר הרמב"ם שדין שריפה זו הוא על גבי המזבח, שלא כדברי רש"י שכתב שהוא שריפה על רצפת העזרה. והוסיף הלחם משנה, שכך הוא דיוק דברי הגמרא, לפי שלשון "מערכה" משמע שהוא על המזבח, כי אם זה על הרצפה, לא שייך לשון מערכה, אלא שורפן בדשן.

והמקדש דוד הקשה על הרמב"ם, שלדבריו, שעושה להם מערכה על המזבח, קשה, שהרי בכך שהוא מעלה אותם על המזבח חל עליהם הדין שאם עלו לא ירדו, וכמו שמבואר בפרק המזבח מקדש, שכל הפסולים שעלו על המזבח מקטירים אותם, ולפי המאן דאמר שאף בנסכים יש את הדין הזה שאם עלו לא ירדו, הרי מקדשם המזבח, ואם כן, צריך להקטירם במערכה גדולה, ככל הקדשים.

ותירץ המקדש דוד, שדין "המזבח מקדש" הוא רק מדעת, כשמעלה את הדבר הפסול למזבח על מנת לקדשו, שאז המזבח מקדש. אך אם מעלה דבר פסול על מנת להקטירו מדין קודש פסול, הרי אין דעתו לקדשו, ולכן לא נתחדש הדין שהמזבח מקדש. ולכן, אף כאן, מקטירו רק מדין קדשים פסולים, ובמערכה בפני עצמה.

שמעון יין הוא לספלים.

ובכסף משנה תירץ דמקור דברי הרמב"ם הוא מהסוגיא במנחות, [עד ב] דמבואר שם דהמשנה כתבה דין לאפוקי מדשמואל, ומבואר מזה שאין הלכה כשמואל אלא יין הוא לספלים.

36. עיין רש"י למה נקטה הגמרא "נסכים", ובמה שונים הם משאר קדשים פסולים.

37. נסכים שנממאו, עושה להן מערכה בפני עצמן ושורפן, וביאר רש"י, שמערכה זו היא על רצפת העזרה, ומה שעושים להם מערכה בפני עצמה ולא שורפים אותה כשאר פסולי קדשים, הטעם הוא, כיון שהוא דבר לח, ואם ישרפו אותו עם שאר קדשים לא תהא שריפת הנסכים ניכרת, ולכך שורפים אותו במערכה בפני עצמה.

והקרבן אורה הקשה על רש"י, הרי בברייתא שמביאה הגמרא מבואר שדין זה שעושה להן מערכה בפני עצמה הוא אף במנחות, ובמנחות הרי לא שייכים דברי רש"י שהרי המנחות הן דבר שאינו לח. ועוד צריך עיון בעיקר דברי רש"י, מהו המקור לכך שתהא שריפתו ניכרת? והרי מצות נסכים שנממאו היא מדין שריפת פסולים, והאי היא ככל הפסולים, ומהו הענין שיהא ניכר שריפתם.

והרמב"ם [אסורי מזבח ו ה] כתב, שעושה

פרק דם חטאת

מתניתין

חטאות הנאכלות ואחד חטאות הפנימיות שנשרפות, טעונות כיבוס כאשר דמן ניתז על הבגד.

לפי שנאמר בתחילת אותה פרשה "זאת תורת החטאת", ודרשינן, תורה אחת תהיה לכל החטאות, ומכאן למדנו שכל דם החטאות, החיצונית או הפנימית, שניתז על הבגד, טעון כיבוס!

חטאת פסולה — אין דמה (2) טעון כיבוס. (3)

דם חטאת, אשר נתקבל בכלי שרת, ועדיין לא נזרק על המזבח, שנתז על הבגד — הרי זה טעון כיבוס. (1) שנאמר "ואשר יזה מדמה על הבגד... תכבס במקום קדש".

אף על פי שאין הכתוב הזה מדבר אלא בחטאות החיצוניות, שהן נאכלות לכהנים, שהרי נאמר באותו ענין שהחטאת הזו "במקום קדוש תאכל", מכל מקום, אחד

שעלה על גבי המזבח, שדינו להזרק מכח הדין שכל הפסולים שעלו על המזבח, שוב לא ירדו. ומכל מקום, אף דם זה שהוא ראוי להזאה אינו טעון כיבוס, לפי שנתמעטה חטאת פסולה מהפסוק "דמה" ו"אותה", שאין דמה טעון כיבוס.

3. לכאורה המשנה הזו והמשנה הבאה הם שני ענינים שונים. שהמשנה הראשונה ממעטת חטאת פסולה מכיבוס, ואילו המשנה השניה ממעטת דם שאינו ראוי להזאה, דהיינו נשפך, שאין לו הכשר קבלה. וכן שיירים ודם שכבר הוזה על המזבח.

וגם הדרשות הם מפסוקים שונים, שהמיעוט על חטאת פסולה הוא מ"דמה" ו"אותה", ואילו למעט דם שאינו ראוי להזאה הלימוד הוא מ"אשר יזה", ולמדים מזה שיהא ראוי להזאה [למעט נשפך], וכן לא זה שכבר הוזה [למעט שיירים ודם שכבר הוזה]. וצריך ביאור מה שנקטה המשנה כאן, בתוך דיני חטאת פסולה גם שקיבלו פסולים את דמה. והלא קבלת פסולים אין זה "פסול", אלא רק חסרון קבלה. ואם כן, דין זה שייך למשנה הבאה, כמו דין נשפך הדם

1. בעיקר דין כיבוס, יש לחקור, האם זהו דין בדם, שצריך להוציאו מהבגד על ידי כיבוס. או שזהו דין בבגד, שצריך שלא יהיה בו דם חטאת. ויש להוכיח מדברי הגמרא להלן [צב ב], הדנה בדם שניתז על בגד, האם מכיון שחלה חובת כיבוס נדחה דם זה מזריקה. ומשמע שזה חלות דין בדם שטעון כיבוס ומחמת כן נהיה דחוי מזריקה. אך אם זהו דין על הבגד מדוע שיחול דין דחיה בדם.

אך מדברי הגמרא להלן [צד א] יש להוכיח לא כן. שיש לימוד מיוחד שדין כיבוס הוא רק על מקום הדם ולא בכל הבגד. ואם דין כיבוס הוא בדם, הלא פשוט שמכבס רק את מקום הדם. ולכאורה משמע מזה, שזהו דין על הבגד, ולכן היה מקום לומר שכל הבגד חייב כיבוס, ועל זה צריך מיעוט שרק מקום הדם צריך כיבוס.

2. להלן במשנה [צג א] מבואר שאין דין כיבוס אלא בדם הראוי להזאה. וכתב הגרי"ז, זה שחטאת פסולה אין דמה טעון כיבוס אין הטעם משום שאינה ראויה להזאה, שהרי מצינו אופן שאף דם פסול ראוי להזאה, כגון דם פסול

הנאכלות ואחד הפנימיות ... שנאמר "תורת החטאת", תורה אחת לכל החטאות.

והוינן בה: ואי דרשינן את הכלל מהפסוק "תורת החטאת", שתהא "תורה אחת לכל חטאות", כמו שדורשת המשנה, הרי אפילו חטאת העוף נמוי יהא דמה טעון כיבוס בגדים, שהרי גם היא צריכה להתרבות מתורה אחת לכל החטאות!

אלמה תניא: יכול תהא דם חטאת העוף טעון כיבוס? תלמוד לומר: "זאת תורת החטאת".
 "זאת" מיעוטא היא, וממעט חטאת העוף. ומדוע לא יתרבה דם חטאת העוף לכיבוס הבגד מ"תורה אחת"?

ומתריצין: אמר ריש לקיש משום בר קפרא: אמר קרא בההיא ענינא: "תשחט", לומר לך, רק בחטאות הנשחטות, בחטאת בהמה שדינה בשחיטה, הכתוב מדבר, שרק דמן צריך כיבוס בגד, ולא דם חטאת העוף, שאינה בשחיטה אלא במליקה.

אך לפי הדרש הזה, שרק במה שכתוב בפרשה הכתוב מדבר, מקשה הגמרא:

אם כן, ואימא דוקא דם חטאות חיצוניות

ורדין זה הוא בין שהיתה לה שעת הכושר⁽⁴⁾ לזריקת דמה, דהיינו, שנפסלה רק לאחר שנתקבל הדם כתיקונו, והיה ראוי לזריקה, ובין שלא היתה לה שעת הכושר, שלא היה ראוי הדם מעולם לזריקה.

איזו היא חטאת פסולה שהיתה לה שעת הכושר?

שלנה, שלן דמה של החטאת ונפסל לזריקה, ושנטמאה,⁽⁵⁾ שנטמא דם החטאת או הבשר לאחר קבלת הדם וקודם לזריקתו, ונפסל בכך הדם לזריקה [לפי הכלל ש"אם אין בשר אין דם"], ושיצאת דמה או בשרה חוץ לעזרה. וכל אלו הפסולין אירעו אחר קבלת הדם, בכשרות!

ואיזו היא חטאת פסולה שלא היתה לה שעת הכושר לזריקה?

שנשחטה במחשבה על מנת להקטיר או לאכול חוץ לזמנה או חוץ למקומה, ושקיבלו פסולין (וזרקו) [עיינן רש"י ותוס' את דמה. בכל אלו נפסלה החטאת קודם שנתקבל הדם בהכשר, ולפני שהיתה לו שעת הכושר לזריקה.

גמרא

שנינו במשנה: דם חטאת שניתו ... אחד

על הרצפה שנאמר שם.

מרצה עליו, וראוי לכתחילה לזרקו על המזבח! וביאר הגרי"ז, מה שהוצרכו התוס' להוסיף שראוי לכתחילה לזרקו, ולכאורה לקושייתם היה מספיק זה שהיא זריקה כשירה.

אלא, שאם לא היה הדין שזורקו לכתחילה, נמצא שכל זמן שלא נזרק הוא דם פסול, ורק כשזורקו הציץ מרצה על הזריקה, ומכשירה. ולכן מובן הדבר שאין דם טמא טעון כיבוס,

4. ובגמרא מובא שרבי עקיבא חולק וסובר שלא נתמעטה אלא חטאת פסולה שלא היה לה שעת הכושר. אך אם היה לה שעת הכושר, טעונה כיבוס.

5. הקשו התוספות, הלא בנטמא דמה הציץ

מאשר דומה לה חטאת העוף, בדברים האלו:

בהמה היא כמותה, וטעונה **שחיטה** כמותה [מה שאין כן עוף שהוא במליקה], טעונה **צפון**, ששחיטתה וקבלת דמה נעשים בצפון העזרה [מה שאין כן בעוף, שמליקתו נעשית גם בצד אחר].

וקבלת דמה בכלי [מה שאין כן בעוף שאין צב-ב בו קבלת דמים]. ודמה ניתן בקרן המזבח למעלה, והוא ניתן **באצבע**, ו**בחודה** (6) של קרן הוא ניתן.

וכל אלו אינם נוהגים בעוף, שהיה מזה מדמו על קיר המזבח, למטה מחציו, ואינו ניתן באצבע ואינו טעון חודה של קרן.

וכן דומה הפנימית לחיצונית בדין **אישיו**, שהחטאת הפנימית והחטאת החיצונית קריבין אמוריהן על האש שעל המזבח, מה שאין כן חטאת העוף, שאין נקטר ממנה כלום על האש אלא נאכל בשרה כולה על ידי הכהנים.

והוינן בה: **אדרבה, חטאת העוף הוה ליה לרבויי, שכן**, שהרי היא שוה לחטאת חיצונית בכך שמתן דמה הוא חויף להיכל **כמותה** של החטאת החיצונית, וכן היא

טעון כיבוס בגד, כיון שרק **בנאכלות הכתוב מדבר, כדכתיב "במקום קדוש תאכל"**. אבל **פנימיות**, שאינן נאכלות, ובהן לא עוסק הכתוב, אימא לא יטענו דמן כיבוס בגדים?

ומתוצת הגמרא: **הרי רבי רחמנא מ"תורת", שתהא תורה אחת לכל החטאות!**

אך חוזרת הגמרא ומקשה: **אי הכי**, שהריבוי של תורה אחת לכל החטאות הוא גם לגבי מה שלא נאמר כאן בפרשה, **אפילו חטאת העוף, נמי נרבה מ"תורת"**, כשם שהפנימיות נתרבו, על אף שהן לא נאמרו בפרשה, שהרי נאמר בה **"במקום קדוש תאכל"**, וחטאות הפנימיות אינן נאכלות!?

ומתצינן: **הא מיעט רחמנא "זאת", למעט חטאת העוף.**

אך מקשינן: **ומה ראית לרבות פנימיות מ"תורת"**, ולמעט עוף מ"זאת", אימא איפכא, ונמעט פנימיות מ"זאת" ונרבה עוף מתורה אחת לכל החטאות!?

ומתצינן: **מסתברא, דחטאת בהמה פנימיות הוה ליה לרבויי לדין כיבוס** כחטאות חיצוניות הנאכלות, שהרי החטאת הפנימית דומה יותר לחטאת החיצונה,

כעת כשר. ובזמן שנשבר הציץ עדיין איננו כשר. אך תמה הגרי"ז, מנין לתוס' באמת שזורקו לכתחילה? והרי בפסחים כתוב רק שאם זרק, הורצה, אך אין ראיה שלכתחילה יכול לזרוק.

6. התוס' פירשו שקרן וחודה אין זה לפי תנא אחד. אלא קרן הוא דעת רבי אלעזר ברבי שמעון שצריך קרן ממש [היינו על הבליטה של

כיון שכל זמן שלא נזרק הוא דם פסול. ולכן הוסיפו התוס' שזורקו לכתחילה, ומזה מוכח שהריצוי הוא קודם זריקה, וממילא הקשו שיהיה טעון כיבוס.

וכן צריך לבאר בתירוץ. שתירצו שמדובר כאן כשנשבר הציץ ואינו מרצה. וקשה, הלא הוא דם הראוי להזאה, לכשיתוקן הציץ. אך הביאור הוא, שכדי להצריך כיבוס צריך שיהא